

Afname grote karekiet door te weinig riet, of toch niet?

Het gaat niet goed met de grote karekiet. Al vele jaren nemen de aantallen in Nederland af. Als er niet snel maatregelen worden genomen zal hij op korte termijn uit Nederland verdwijnen. Volgens kenners is het duidelijk: de afname van de grote karekiet in Nederland wordt toegeschreven aan de afname van overjarig riet. Hij heeft dit riet (riet dat langer dan één jaar staat) nodig om te nestelen. Maar is overjarig riet wel werkelijk zo belangrijk als altijd werd gedacht?

— Bart Anvelink (student Van Hall Larenstein)

> VANAF APRIL TOT AUGUSTUS 2012 is er onderzoek gedaan naar de grote karekiet en zijn leefgebied in het Zwarte Meer, dat in het noordwesten van Overijssel, zo'n 5 km ten noorden van Kampen, ligt. Dit onderzoek werd uitgevoerd door Bart Anvelink, student Diermanagement, voor Natuurmonumenten, wat een groot deel van de oevers van het Zwarte Meer beheert. In het Zwarte Meer zaten in 2012 28 territoriale grote karekieten: het grootste deel van de Nederlandse populatie dus. Er waren twee belangrijke dingen die Natuurmonumenten te weten wilde komen. Ten eerste was dat of het nestsucces van de grote karekiet voldoende is om de populatie in stand te houden. Verlaten er genoeg jongen succesvol het nest om ervoor te zorgen dat het aantal grote karekieten in dit gebied niet afneemt? Ten tweede wilde men weten welke aspecten van het leefgebied het voor de grote karekiet geschikt maken om te nestelen. Is het Zwarte Meer al goed voor de grote karekiet, of kan het gebied op een andere manier beheerd worden waardoor er nog meer geschikte nestlocaties ontstaan?

Nestsucces

Het was niet precies bekend hoeveel eieren grote karekieten leggen in het Zwarte Meer en hoeveel jongen daarvan daadwerkelijk uitvliegen. Aan de hand van het geluid van het mannetje werden de nesten geloka-

Tabel 1 Aantallen territoriale grote karekieten in het Zwarte Meer, in de periode 2004-2012

Jaar	Aantal broedparen
2004	36
2005	43
2006	38
2007	37
2008	31
2009	33
2010	24
2011	34
2012	28

Alhoewel de aantallen in het Zwarte Meer behoorlijk fluctueren, lijkt het toch rond ongeveer 30 grote karekieten te schommelen. Vergeleken met 2004 is de populatie wat afgenomen, maar de laatste jaren lijkt het, in tegenstelling tot de landelijke cijfers, redelijk stabiel te zijn.

Grote karekiet

De grote karekiet is een zangvogel van zo'n 16 tot 20 cm. Vanaf ongeveer mei tot augustus zijn ze aanwezig in een groot deel van Europa, waaronder Nederland, om te broeden. De rest van het jaar zitten ze in hun overwinteringsgebied ten zuiden van de Sahara. Het broedgebied van de grote karekiet bestaat uit moerassen en oeverzones van meren, plassen en kreken met veel riet. Van alle rietzangers is de grote karekiet het meest gebonden aan stevig riet aan de rand van open water. Dat heeft te maken met het zware nest dat ze maken. De grote karekiet legt 3 tot 6 eieren van half mei tot begin juli. De eieren worden gelegd in een nest dat is gemaakt van rietstengels (en eventueel ander beschikbaar materiaal) en tussen rietstengels, op ongeveer een meter boven waterniveau. Broeden wordt alleen gedaan door het vrouwtje. Na 14 of 15 dagen komen de eieren uit. Zo'n 12 tot 14 dagen later vliegen de jongen uit. Omdat predatie door middelgrote zoogdieren een belangrijke potentiële oorzaak is van verlies van eieren of jongen, broedt de grote karekiet vrijwel uitsluitend in riet dat enkele decimeters in het water staat. In het riet broeden ze zo dicht mogelijk bij het open water; hoe verder het nest van de oever ligt, hoe lager het predatierisico.

Zaten er zo'n 100 jaar geleden nog vele duizenden broedparen, rond 1975 zijn dit er nog maar 1200-1600. In 2000 was dit aantal gedaald naar ongeveer 250 broedparen, terwijl er in 2010 nog maar 40 broedparen geteld zijn. De afname is dermate groot dat hij inmiddels als ernstig bedreigd op de Rode Lijst staat.

Nest grote karekiet met jongen.

liseerd. Vervolgens werd het nest minstens één keer per week bezocht. Tijdens dit bezoek werd bijgehouden hoeveel eieren of jongen er waren en hoe oud die ongeveer waren. Na ongeveer twee weken vlogen de jongen uit, en kon er, gebaseerd op de kwaliteit van het nest, de resten van eierschalen en eventueel dode jongen, bepaald worden hoeveel jongen er waren uitgevlogen. Volgens literatuur ligt het nestsucces van de grote karekiet over het algemeen tussen 44 en 61%. Met dit percentage neemt de populatie niet af. In het Zwarte Meer bleek het nestsucces 48% te zijn. Van elk gelegd ei vliegt dus 48% uiteindelijk uit. Dit is een prima resultaat: met dit percentage kan de populatie grote karekieten in het Zwarte Meer voorlopig voortbestaan. Maar dat is voor de beheerder niet genoeg. Om te ontdekken wat de beheerder kan doen om de populatie te versterken, is het leefgebied onderzocht.

Juist in jong riet

Tijdens dit onderzoek zijn de volgende factoren in het Zwarte Meer gemeten: de dikte, hoogte, dichtheid en breedte van de rietkraag, of het overjarig, jong of gemaaid riet is, wat het percentage overjarig en het percentage water-/landriet is, of er struweel (struiken/boompjes) aanwezig is, wat de breedte van de aanspoelsellaag is en hoeveel (riet)ruigte er aanwezig is. Vervolgens zijn deze factoren gekoppeld aan de nestlocaties. En daaruit komen twee opvallende ontdekkingen:

Zwart Meer

Ten eerste was het merendeel van de nesten gemaakt in jong riet. Uit allerlei bronnen werd duidelijk dat nesten van de grote karekiet in overjarig riet gemaakt worden, omdat jong riet niet sterk genoeg zou zijn om het nest te dragen. Maar in dit onderzoek bleek dit niet het geval te zijn. Het blijkt dat jong riet sterk genoeg is om nesten te dragen; er zijn bijvoorbeeld geen nesten ontdekt die uiteindelijk zijn mislukt door geknakt riet.

Ten tweede viel het op dat grote karekieten hun nestlocatie laten afhangen van de afstand tot struweel. In het Zwarte Meer bestaat dit struweel voornamelijk uit wilgen. In alle gevallen was de afstand van de nestlocatie tot het struweel minder dan twintig meter. Locaties met voldoende, sterk riet werden geen nestlocaties als daar geen struweel in de buurt stond. Alhoewel er tijdens dit onderzoek niet naar foerageergedrag is gekeken, is het aannemelijk dat grote karekieten struweel nodig hebben om daar (een deel van) hun voedsel vandaan te halen.

Stuweel planten

Alhoewel het broedsucces van de grote karekiet in het Zwarte Meer in orde is, kan er toch een aantal dingen worden gedaan om ervoor te zorgen dat er meer locaties geschikt worden als nestlocatie. Dat grote karekieten in overjarig riet moeten nestelen blijkt in het Zwarte Meer niet het geval te zijn. Slechts een deel van het waterriet is overjarig, en grote

karekieten broeden voornamelijk in jong riet zonder dat daardoor nesten mislukken. Waar wel wat aan gedaan kan worden, is de hoeveelheid struweel: door struweel te laten staan of aan te planten, kan dat een positief effect hebben op de grote karekieten. Hierdoor hebben ze namelijk een grotere keus aan geschikte nestlocaties, wat het aantal nesten kan doen toenemen en het nestsucces kan bevorderen. Daarnaast bleek dat grote karekieten maar zo'n anderhalve meter breed waterriet nodig hebben. In het Zwarte Meer zijn plekken waar al het riet wordt gemaaid. Door dit extensief te maaien, kan ook dit ervoor zorgen dat het aantal geschikte nestlocaties toeneemt.

Met de bevindingen van dit onderzoek zal Natuurmonumenten het beheer van de oevers van het Zwarte Meer op bepaalde punten gaan aanpassen. In eerste instantie zullen ze struweel laten staan of zelfs gaan aanplanten. Mogelijk kan na verloop van tijd ook het rietbeheer zelf worden aangepast. Hopelijk kan de grote karekiet hierdoor weer in aantal gaan toenemen, zodat we ook in de toekomst het typerende geluid van de grote karekiet in de Nederlandse rietvelden kunnen blijven horen.<

Bart Anvelink, bartanvelink@hotmail.com